

TÜRKİYE GÖÇ YASALARININ SOSYAL HİZMET AÇISINDAN İNCELENMESİ

ANALYSING OF MIGRATION LAWS OF TURKEY FROM SOCIAL WORK POINT OF VIEW

Arş. Gör. Ezgi ARSLAN ÖZDEMİR

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü,
Ankara/Türkiye

Prof. Dr. Veli DUYAN

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara/Türkiye

ÖZ

Göç, insan ve/veya insan gruplarının ya uluslararası sınırları ya da ülke içindeki sınırları; süresi, nedeni ve şekli ne olursa olsun geçme hareketidir. İç göç ve dış göç olarak genel bir kategoriye ayrılabilir. Dış göç ile bağlantılı olarak Türkiye’de komşu ülkelerde yaşanan savaş, çatışma ve istikrarsızlıktan dolayı sayıları giderek artmakta olan sığınmacı ve mülteciler bulunmaktadır. Bu durum Türkiye’nin göç alanındaki politikalarını ve yasal düzenlemelerini yenilemesine neden olmuştur. Bu bağlamda öne çıkan iki yasa ve yönetmelik bulunmaktadır. Bunlar Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği’dir. Bu çalışmada bu iki yasal düzenleme sosyal hizmetler bakış açısıyla incelenmiş ve eleştirel olarak irdelenmeye çalışılmıştır. Bu iki yasal düzenlemeler Psikososyal Hizmetler, Barınma Hakkı, Sağlık Hizmetlerine Erişim, İş Yaşamına Erişim, Sosyal Uyum ve Eğitim Hakkı başlıkları altında tartışılmıştır. Yapılan inceleme ve değerlendirmelerin sonucunda yeni yasal düzenlemelerin birçok konuda yenilik ve daha iyi hizmetler sunmasına rağmen uygulanmasında da bir takım sorunların yaşandığı görülmektedir. Türkiye gibi hızla göç almaya devam eden bir ülke için yeterli ve kapsamlı yasal düzenlemelerin olması oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: göç, göç yasaları, sosyal hizmet

ABSTRACT

Migration can be defined as crossing either international or national borders. There is two general categories as internal migration and external migration. In Turkey, there are asylum seekers and refugees who are increasingly in contact with the external migration due to war, conflict and instability in their countries. This has led Turkey to renew its migration policies and legal regulations. In this context, there are two outstanding laws and regulations. These are the Foreigners and International Protection Law and the Temporary Protection Regulation. In this study, these two legal arrangements were examined from a social work point of view and tried to be critically examined. These two legal regulations are discussed under the headings of Psychosocial Services, Shelter, Access to Health Services, Access to Work Life, Social Adaptation and Education. As a result of the reviews and evaluations made, it appears that some problems have been experienced in the implementation of the new legislation, even though it offers innovation and better services in many areas. It is very important to have adequate and comprehensive legal arrangements for a country that is continuing to rapidly migration-receiving like Turkey.

Key Words: migration, migration laws, social work

1. GİRİŞ

Çağımız birçok araştırmacı ve teorisyen tarafından “göçler çağı veya “göç türbülansı” olarak adlandırılmaktadır (Papastergoadis, 1999; Castles ve Miller, 2008 akt. Güllüpinar, 2012). Bunun anlamı artık küreselleşmenin ve göç olgusunun geçici değil kalıcı bir fenomen olduğudur. Göçler, formlarını ve koşullarını değiştirerek var olmaya devam edecektir. Bu bağlamda Dünya’da olduğu gibi ülkemizde de yaşanan göçler, nedeni ne olursa olsun, göç eden tüm bireyleri fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak etkilemektedir (İldam Çalım, Kavlak ve Sevil, 2012). Resmi son rakamlara göre Türkiye’de 16 Kasım 2017 itibariyle 3.320.817 geçici koruma statüsünde Suriye vatandaşı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017) ve başta Irak, Afganistan ve İran vatandaşları olmak üzere 66.167 uluslararası koruma statüsünde diğer ülke vatandaşları bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Görüldüğü gibi Türkiye’de komşularında gerçekleşen bölgesel çatışmalar nedeniyle dış göçler arasında en çok zorunlu göç görülmektedir. Örneğin Suriye’deki iç karışıklara bağlı olarak yaklaşık 5 milyon insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır (UNFPA, 2015). Bu durumda Türkiye’nin göç ile ilgili yasal düzenlemelerinde bazı değişiklikler yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir ve

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği hazırlanarak 2014 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği hazırlanarak 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu nedenle bu çalışmada insanları ve onların iyilik hallerini derinden etkileyen göç olgusuna yasalar ve yasaların sosyal hizmet boyutundan değerlendirilmesi amacıyla bu iki yasal düzenleme incelenecektir. İlk olarak göç kavramı ve göçün psikososyal boyutları üzerinde kısaca durularak ilgili yasalar eleştirel olarak analiz edilecektir.

2. GÖÇ KAVRAMI

Göç, Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımına göre insan ve/veya insan gruplarının ya uluslararası sınırları ya da ülke içindeki sınırları; süresi, nedeni ve şekli ne olursa olsun geçme hareketi olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2017). Göç kavramı ile öncelikle belli bir nüfusun bir bölgeden başka bir yere olan hareketi akla gelmekle birlikte, göçün coğrafi bir yer değiştirmeden çok daha kapsamlı ve köklü bir yapısı vardır (Aksu ve Sevil, 2010). Günümüzde hızla değişen çevresel, ekonomik ve politik ve sosyal yapılar nedeniyle birey ve gruplar göç ederek farklı bölgelerde yerleşik düzene geçmektedirler. Farklı ölçütler temel alınarak yapılan sınıflandırmalar: isteğe bağlı göç, zoraki göç, devamlı veya geçici göç, transit göç, yasadışı göç, zincirleme göç gibi türlerden söz edilebilir.

Literatürde iç göç ülke sınırları içindeki belirli alanlar arasındaki nüfus hareketliliği olarak tanımlanırken; dış göç komşu ülkelere ya da daha uzak bölgelere yapılan coğrafi yer değiştirme hareketini tanımlamak için kullanılmaktadır (Şahin, 2001). Zorunlu göç ise “doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi” olarak tanımlanır (IOM, 2009).

Göç türlerinin temel özelliklerine bağlı olarak göçün iki faktör tarafından etkilendiği bilinmektedir. Bu faktörler itme ve çekme faktörleri olarak adlandırılmaktadır. Genel olarak göçün nedenlerini “itici” (savaşlar, açlık, siyasal ya da dini baskı gibi olağanüstü olaylar, yüksek enflasyon ve düşük ücretler gibi durgun ekonomik koşullar) ve “çekici” (iyi iş, yüksek ücret, iyi eğitim veya çekici çevre, dinsel özgürlük, aile ya da belirli gruplara yakın olma gibi) faktörler belirler (Tuzcu ve Bademli, 2014). Uluslararası göçün 4 temel nedeni olarak ise benzer şekilde şöyle sıralanabilir ülkeler arası farklı demografik özellikler, kapitalizmin devresel krizleri, bölgeler arası gelir farklılıkları ve küresel olarak yeniden yapılanmaya zorlanan ekonomiler (Güllüpnar, 2012).

3. GÖÇÜN PSİKOSOSYAL BOYUTU

Uluslararası göç bireylerin kendi vatanlarından başka bir yere yaptıkları hareket olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz itici faktörlerden kaynaklı bu ani ve hızlı yer değişimi bireyin yaşamında bir takım çevresel, fiziksel, kültürel, psikolojik ve sosyal değişikliklere yol açmaktadır. Bireylerin yaşı, cinsiyeti ve kişisel özellikleri yaşanan değişikliklere karşı etkilenme düzeylerini de artırıp azaltabilir (Topçu ve Başer, 2006).

Uluslararası göçün itici faktörleri düşünüldüğünde; göç eyleminin insanların biyo-psiko-sosyal iyilik halini olumsuz etkilediği söylenebilir. Savaş, çatışmalar ve yoksulluk nedeniyle gerçekleşen göçlerde insanların daha iyi yaşam koşullarına erişme amacına karşılık göç süresince yaşananlar ve göç edilen ülkede karşılaşılabilecek sorunlar insanların psikososyal durumunu olumsuz etkileyebilir. Zorunlu göçlerde bireylerin göç edilen zamandaki fiziksel ve zihinsel durumları, seyahatlerin uzunluğu ve zorluğu, göç edilen yerdeki koşullar göç eden bireylerin sağlığı üzerinde tamamıyla etkili faktörlerdir. (Tuzcu ve Bademli, 2014).

Göç edilen yere uyum sürecini; sosyal ağ, cinsiyet, yaş, dil becerileri, eğitim düzeyi, dini inançlar, göç nedenleri ve gidilen yerde karşılaşma biçimi etkili olmaktadır. Göç alan bölgelerde sağlıklı olumsuz etkileyen faktörler içinde; yeterli sağlık kuruluşu ve sağlık insan gücünün olmaması, göç edenlerin gelir düzeyinin düşük olması, ekonomik sıkıntıya sahip olma, yetersiz beslenme, ulaşım engelini varlığı, çalışan kadınların çocuklarına bakacak kimsenin olmaması, çalışma saatlerinin düzensizliği, dil engeli ile karşılaşma, sağlık sigortasına sahip olmama, geleneksel yaşam kalıplarına sahip olma, yerel hizmetlerin gereksinimlere cevap verememesi, yabancı olma, yasalar, sosyal ve psikolojik stres yer almaktadır (Hiott ve diğ., 2008, Çalım, Kavlak ve Sevil, 2012).

Göçmen olmak ayrıca ailenin parçalanmasına, sosyal ağ bağlantılarının azalmasına ve psikososyal strese yol açabilmektedir. Göç sonucu yeni kültüre uyum sağlama sırasında yaşanan stres bireylerde anksiyete ve depresyon görülmesine neden olabilmektedir. Yaşanılan stresin nedenleri arasında yeni kültüre uyum sağlama sürecinde karşılaşılan zorlanmalar, sağlık hizmetlerinden yararlanamama, dil engelleri ve eğitim engelleri yer almaktadır.

Stresli yaşam olayları, önemli sosyal değişiklikler ve kişinin sahiplendiği kültürün tehdit altında olması çeşitli sonuçlara ve ruhsal hastalıklara yol açabilmektedir. Göç nedeninin kendi istekleri dışındaki sebeplerle ilişki olmasının, yeni yerin sosyal ve kültürel farklılığındaki fazlalığın psikososyal sorunları arttırdığı bilinmektedir. Göç sonrası dönemde, bireylerin içinde yaşamaya başladığı yeni toplumdaki kültürel farklar uyum gücünü yaşanmasında, sağlık sorunlarının görülmesinde son derece belirleyici olabilmektedir. İçine girilen yeni çevre bireylerin kendi kültürüne benziyorsa daha az, benzemiyorsa daha fazla uyum sorunu ile karşılaşmalarına neden olacaktır. Kişinin alıştığı ortamdan ayrı kalması yalnızlık, yabancılaşma, kendini değersiz görme, yakınlarının yokluğu ve onları bırakmasından ötürü hissedilen pişmanlık duyguları bireyi etkilemekte ve yoğun stres yaşamasına neden olmaktadır (Şahin, 2001). Göç eden ailelerde ve bireylerde birçok psikiyatrik sorunun ortaya çıktığı, özellikle; depresif bozukluklar, anksiyete bozuklukları ve uyum bozukluklarının sık görüldüğü belirtilmektedir (Steel ve diğ., 2005).

4. TÜRKİYE GÖÇ YASALARI

Türkiye'nin göç ile ilgili düzenlemeleri neredeyse Cumhuriyet'in ilk yıllarına dayanır fakat 2013 yılı 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte göç ve sığınma politikalarında bir reform yaşanmıştır. Bunda Türkiye'nin AB sürecine uyum çalışmaları etkili olmuştur (Kaiser ve Kaya, 2016).

Türkiye Cumhuriyetine yönelen ilk göç hareketleri 1923 yılında Lozan'da imzalanmış olan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" isimli anlaşma ile gerçekleşmiştir. Bu anlaşma ile Türk soyundan ve Türk kültüründen olanlara sınırlar açılmış ve yaklaşık 400.000 kişi Yunanistan'dan Türkiye'ye geçmiştir. Bu mübadeleden sonra sayılarının 67.000'e ulaştığı tahmin edilen ve Nazi işgalinden kaçan insanlar Türkiye'ye gelmişlerdir (Adıgüzel, 2016).

1950 ve 1960'lı yıllarda ise ilk defa devlet kontrolünde Avrupa'ya yönelen bir işçi göçü meydana gelmiştir. Türkiye'nin geçmişte olduğu gibi bugün de göç politikasının temelinde Türk soyundan ve kültüründen gelmek olgusu yer almaktadır. Örneğin ülkemiz Türk ile evlilik ve Türkiye'de doğmak koşulları ile vatandaşlık vermektedir (Kaygısız, 2013, s.5).

Yukarıda bahsedilen göç hareketleri antlaşma veya devlet kontrolünde olduğu için yasal göç kategorisinde değerlendirilir. Bu bağlamda Türkiye göç veren ülke olarak sınıflandırılır çünkü işgücü ve beyin göçü hala devam etmektedir. Buna rağmen Türkiye az miktarda Rusya, İsrail ABD ve AB'den göç almaktadır. Bu göç türleri ülkelere göre sırasıyla Türk vatandaş ile evlilik; Türkiye'de doğum yapmak ve emekli göçü olarak açıklanabilir. Fakat Avrupa Birliği'nin Avrupa'da bir refah bölgesi kurmayı başararak Türkiye'ye yönelen göçün de yapısı değişmiştir. Günümüzde Avrupa'daki bu refah bölgesine ulaşmak isteyen insanlar ve grupların geçiş rotasında bulunan Türkiye; transit ülke konumuna gelmiştir. Bu değişimden dolayı Türkiye'ye yönelen yasadışı ve düzensiz göç hareketleri artış göstermiştir. Afganistan, İran, Irak, Pakistan ve Bangladeş gibi ülkelerden olduğu gibi Romanya, Rusya, Moldova, Ukrayna, Belarus gibi ülkelerden Sovyetler Birliği'nin dağılmasının etkisiyle Türkiye yoğun göç hareketlerine maruz kalmıştır. (Akçadağ, 2012: 29). Bu göçlerin sonucunda 2007 yılında Türkiye'de bu bölgelerden gelen 7,2 milyon göç eden sayısına ulaşılmıştır (İçduygu ve Kemal Kirişçi, 2009: 1-11 akt. Kaiser ve Kaya, 2016).

Net göç oranı; bir ülkeye gelen göçmen sayısı ile ülkeden ayrılan göçmen sayısının oranıdır (OECD, 2005). Türkiye'nin ise net göç oranı artık eksi değildir (The World Bank, 2012). Türkiye'nin pozitif orana yükselmesi ülkeye yönelen göç ile ülkeden ayrılan göç rakamlarının birbirine neredeyse eşit olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum Türkiye için oldukça yenidir çünkü Türkiye 2010 yılına kadar göç veren ülke konumundaydı (The World Bank, 2010). Bu son yıllarda ise Türkiye uluslararası göç ile mücadele halindedir. Küresel çapta değişim ve olaylar ışığında Türkiye transit göç hedefi haline gelmiş ve coğrafi konumundan dolayı Avrupa Birliği'ne ulaşılacak bir köprü gibi ilgi görmektedir (Kaiser ve Kaya, 2016). Türkiye giderek artan sayıda göçmen, sığınmacı ve mülteci sayıları ile birlikte bir göç alan ülkeye dönüşmektedir ve bu durumla etkili mücadele yöntemleri uygulamaya çalışmıştır. Son on yıldaki özellikle Suriye krizi kaynaklı Türkiye'ye yönelen kitlesel göç hareketi ülke içinde bütüncül, uzun vadeli ve AB kriterlerine uygun bir göç politikası oluşturmanın önemi giderek artmıştır.

Türkiye'nin coğrafi konumu; kara sınırlarının dağınık ve kontrolü zor olması ve sınırlarının geçirgen olabilmesi ve uzun vadeli ve koordinasyonlu bir göç politikasına sahip olmaması nedeniyle düzensiz göç kontrol altına alınamamıştır. (Akçadağ, 2012). Türkiye'ye sınırlarına yasal veya yasal olmayan yollardan da olsa ulaşmış olan göçmenlerin yani düzensiz göçmenlerin, daha önce bahsedildiği gibi Türkiye üzerinden AB ülkelerine veya ötesine geçme amacı bulunmaktadır. İşte bu durum AB'nin göç politikaları ile Birliğe yönelen göçü kontrol altında tutma eğilimi son yıllarda öne çıkmaktadır. Türkiye'nin de AB'ne üye olma sürecindeki en önemli maddelerden birini bu göç politikası ve/veya göç kontrolü almaktadır (Kaygısız, 2013). Bu nedenle

Türkiye göç politikalarının çok ciddi anlamda AB göç politikaları ve üyelik süreci müzakerelerinden etkilendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye, AB için göçü kontrol ettiği tampon bir bölge olarak görülmektedir (Kaygısız, 2013, s.9). Bu tampon bölgenin amacı düzensiz ve yasal olmayan göçmenlerin Türkiye üzerinden AB'ne geçtiklerinde ve yakalanmaları halinde geldikleri ülkeye geri döndürülmeleri uygulamalarını da kapsamaktadır. Türkiye ve AB arasında bunu sağlayacak olan ikili geri kabul anlaşması imzalanmış ama henüz onaylanıp yürürlüğe girmemiştir. Bu anlaşmaya göre AB sınırları içinde yakalanan göçmenlerin; insan haklarına aykırı olarak yaşam tehditleri bulunan kendi ülkelerine geri göndermeme kuralından ötürü tampon bölge olan Türkiye'ye gönderilmesi planlanmaktadır. Fakat Türkiye'nin aldığı düzensiz göçlerin kaynak ülkelerinin hepsiyle ikili geri kabul anlaşmaları imzalamaması halinde AB'den geri gönderilen göçmenleri ülkelere iade etmesi mümkün olmayacaktır. Üstelik yaşam tehlikesi, savaş ve bölgesel çatışmalar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanların uluslararası anlaşmalara göre geldikleri ülkelere geri gönderilmesi mümkün değildir. Bu durumda bazı uzmanlara göre Türkiye'yi ciddi ekonomik, hukuksal, sosyal ve kültürel sorunlar beklemektedir (Kaygısız, 2013).

Göç politikasında güvenliği ön plana çıkarmaya başlayan eğilimdeki çalışmaları ile AB, Türkiye'nin üyelik süreci kapsamında Geri Kabul Anlaşmasını yürürlüğe koymasını, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuksal Durumuna Dair BM sözleşmesinde yer alan coğrafi çekinceyi kaldırmasını, sınır güvenliği ve çevre ülkelere vize uygulamalarını artırması ve düzensiz göç ile mücadele etmesi bulunmaktadır. Tüm bu beklenen yaptırımlar TR-AB müzakere sürecindeki 24. Başlık olan "Adalet, Özgürlük, Güvenlik" içinde yer almaktadır (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2012).

1991'deki Körfez savaşına kadar Türkiye'nin sığınmacı politikalarında UNHRC oldukça etkindi fakat Körfez Savaşı'nın ardından ilişkiler zarar gördü ve koptu. PKK'nın güneydoğudaki etkinliği ile güvenlik açıklarının oluşması yabancı ve sığınmacılar konusunu gündeme getirdi ve UNHRC ile ilişkiler koptu ve 1994 yılı Sığınma Düzenlemesi ile Türkiye kontrolü eline aldı. 1997 yılında UNHRC ile ilişkiler düzeldi ve şuan Türkiye IOM ve ILO ile yakın işbirliği halindedir (İçduygu, 2003: 62).

Türkiye'nin göç ile ilgili yasa ve düzenlemeleri aşağıda incelenecektir. 2013 yılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma yasasına kadar Türkiye'nin göç ile bağlantılı 3 yasası vardı (Kaiser ve Kaya, 2016, s. 101-102):

- ✓ Yerleşim Yasası (1934)
- ✓ Sığınma Düzenlemesi (1994)
- ✓ Mültecilerin Hukuksal Durumuna Dair Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi (1951)
- ✓ 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)
- ✓ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)

4.1. Yerleşim Yasası (1934)

Cumhuriyetin ilk yıllarında etnik Türklerin gelişini ve Türkiye'ye yerleşmesini düzenleyen ve hala da temel bir politika olarak devam eder. Türk kökeninden veya kültüründen kişiler Türkiye'de mülteci olabilir.

4.2. Sığınma Düzenlemesi (1994)

Bu düzenleme ile sığınmacı vakaları ile Türkiye direkt olarak ilgilenmeye başladı. Avrupalı mülteciler ve Avrupalı olmayan ve üçüncü bir ülkeye geçmeyi bekleyen sığınmacılar ile ilgilenmeye başladı. Bu düzenleme yürürlükten kalkmıştır.

4.3. Mültecilerin Hukuksal Durumuna Dair BM Sözleşmesi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'dan dünyaya yayılan hızlı ve yoğun nitelikli göç hareketi oluştu. Bu zamanlarda Nazi Almanya'sından kaçan Alman profesörler de Türkiye'ye geldi ve belli bazı üniversitelerde köklü bölümler kurdular. Fakat zamanla bu göç hareketi tersine dönmeye başladı. Zaten Türkiye'nin 1951 Mültecilerin Hukuksal Durumuna Dair BM Sözleşmesi ya da Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi çekince koymasının nedeni bu Avrupa'dan gelen nitelikli göçmenlerdir. Cenevre sözleşmesinde bu nedenle zaman sınırı da vardır. İlgili madde "1 Ocak 1951 öncesinde Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle . . . gelenlere mülteci statüsü verilir" ifadesi ile başlar. Türkiye bu maddeyle hem zaman (1951 öncesi – yani ikinci dünya savaşı ve sonrası dönem) sınır hem coğrafi çekince (Avrupa'da olan olaylar) koymuştur. Aynı şekilde Türkiye 1967'de imzalanan ve Cenevre'nin devamı olan New York protokolüne de çekince koymaya devam etmiştir.

Bu sözleşmeye göre mültecilerin;

- ✓ Ülke içinde ikamet edecekleri yer seçme
- ✓ İbadet özgürlüğü
- ✓ Mahkemeye erişim
- ✓ Eğitim
- ✓ Sosyal yardımlar
- ✓ Sosyal güvenlik
- ✓ Sağlık
- ✓ Bağımlı veya bağımsız çalışma izni
- ✓ Barınma
- ✓ Örgütlenme hakları bulunmaktadır.

4.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Avrupalı olmayan sığınmacıların durumuna dair yasal bir boşluk olduğu için Türkiye bu yasayı çıkarmıştır ve belirli bir zaman sınırı içinde bu kişilerin giriş, çıkış, çalışma, hak ve ödevlerini kullanmasını düzenlemiştir (Kaiser ve Kaya, 2016). Bu kanun içinde uluslararası korumanın çeşitleri olarak mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüleri tanımlanmıştır. Dikkat çeken noktalardan biri mülteci tanımındaki coğrafi çekincenin devam ediyor oluşudur.

Mülteci

MADDE 61 – (1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

Bu coğrafi çekinceden dolayı yaşanan yasal boşluk ve Türkiye’de artmakta olan Avrupa dışı ülkelere gelen göçmen sayısı ile birlikte, bu yasa kapsamında farklı olarak şartlı mülteci tanımı yapılmıştır.

Şartlı Mülteci

MADDE 62 – (1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

Bu iki mülteci tanımının dışında ise ikincil koruma ve geçici koruma statüleri adı geçen yasa da tanımlanmıştır. İkincil koruma statüsü; mülteci veya şartlı mülteci olarak tanımlanamayacak ama menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderilirse ölüm cezası, işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı ceza ve muamele ve şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olan kişilere sunulan bir statü olarak tanımlanmaktadır.

Geçici koruma statüsü ise ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma şeklinde yasada tanımlanmıştır. Bu tanımda öne çıkan “kitlesel olarak” ifadesidir. Bu statünün doğrudan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik olarak tanımlandığı söylenebilir.

Geçici koruma

MADDE 91 – (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (YUKK).

Bu statü durumu Geçici Koruma Yönetmeliğinde de tanımlanır (2014). Fakat geçici bir madde eklenen yönetmelikte geçici koruma statüsünde bulunanların bireysel koruma başvurularının işleme alınmayacağı ibaresi eklenmiştir. Bu durum geçici koruma statüsünde olan örneğin Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları gibi, üçüncü bir ülkeye gitmesini imkânsız hale getirmiştir.

GEÇİCİ MADDE 1- (1) 28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.

Tanımlardan anlaşılacağı gibi artık Türk hukuki literatüründe sığınmacı (asylum seeker) kavramı kullanılmamaktadır. Yerine uluslararası koruma başvuru sahibi, geçici koruma başvuru sahibi veya geçici koruma statüsü gibi tanımlamaların kullanıldığı görülmektedir.

YUKK'ta uluslararası koruma için başvurulacak mercii Türkiye Cumhuriyeti valilikleri olarak belirlenmiştir. Kişi ülke içinde veya sınır kapılarında kolluk birimlerine de başvuru yapabilir veya beyan verebilir; bu durumda hemen ilgili valiliğe bildirim yapılır. Valilik başvuruları kaydeder ve kişiden varsa kimliğine ilişkin belgeler, seyahat dokümanları istenir fakat bunların mevcut olmadığı durumlarda başka bir şekilde kimliği tespit edilemeyecek durumda olan kişilerin beyanları esas alınır. Kişiden ayrıca menşe ülke bilgisi, nasıl ve neden ülkesini terk ettiği ve uluslararası korumaya başvurduğuna dair bilgi alınır ve statüsünün belirlenmesi için yapılacak olan mülakatın zamanı ve yeri konusunda bilgi verilir. Kaydı yapılan başvuru sahibine 30 günlük kimlik bilgilerini ve uluslararası koruma başvurusunda bulunduğunu belirten kayıt belgesi verilir (Madde 65 ve Madde 69). Ayrıca başvuru sahibine başvurusu ile ilgili süreçler, hakları ve yükümlülükleri konusunda bilgi verilir ve talep etmesi halinde tercüman desteği sağlanır (Madde 70).

MADDE 75 – (1) Etkin ve adil karar verebilmek amacıyla, başvuru sahibiyile kayıt tarihinden itibaren otuz gün

çinde bireysel mülakat yapılır.

Mülakatı tamamlanan başvuru sahibine yabancı kimlik numarası içeren altı ay süreli Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenir (Madde 76). Mülakatın sonuçlarına ve kendisine sunulan statüye karşı itirazda bulunma hakkı ve yargıya başvurma hakkı tanımlanmaktadır (Madde 80).

Uluslararası koruma başvuru sahipleri veya statüsünde olanlar için ise farklı ikamet zorunlulukları ve yükümlülükleri vardır. Türkiye'de geçici koruma altında olanlar istedikleri her ilde ikamet edebilirken şartlı mülteciler ve ikincil koruma statüsü sahiplerine seyahat belgesi verilmemektedir; bu nedenle ülke içinde serbest dolaşım hakları olmamakla birlikte sadece uydu kentlerde ikamet edebiliyorlar. Şehir dışına çıkma durumlarında il göç idaresinden seyahat izni almaları gerekmektedir.

Şartlı mültecinin ve ikincil koruma statüsü sahibinin ikameti

MADDE 82 – (1) Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişiye, Genel Müdürlükçe, kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle belirli bir ilde ikamet etme, belirlenen süre ve usullerle bildirimde bulunma yükümlülüğü getirilebilir. (YUKK).

Geçici korunanlara illerde kalma hakkı verilmesi

MADDE 24- (1) Kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı yönüyle herhangi bir sakinca görülmediği hallerde geçici korunanların, Genel Müdürlükçe belirlenen illerde kalmalarına izin verilebilir. Buna ilişkin usul ve esaslar Genel Müdürlükçe belirlenir. (2) Geçici barınma merkezi dışında kalan geçici korunanlardan ihtiyaç sahibi olanlar, imkânlar ölçüsünde, valilikler tarafından belirlenecek yerlerde de barındırılabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği).

Kanunun üçüncü bölümünde tanımlanan haklar ve yükümlülüklerle ilişkin önemli bir nokta uluslararası koruma statüsüne sahip veya başvurusu olan kişilere Türk vatandaşlarına sağlanan hak ve imkanlardan fazla hak ve imkan sağlanamayacağıdır (Madde 88). Yardım ve hizmetlere erişim başlığı altında ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanabileceği ve ihtiyaç sahibi olanların sosyal yardım ve hizmetlere erişiminin sağlanabileceği ifadeleri bulunmaktadır (Madde 89). Sağlık hizmetlerine erişim konusunda ise geçici koruma altında olanların sağlık masraflarını AFAD karşılarken uluslararası koruma altındakiler SGK kapsamında prim ödedikleri anlaşılmaktadır.

Madde 89: (3) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden;

a) *Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir (YUKK).*

Uluslararası veya geçici koruma başvurusu tamamlandıktan 6 ay sonra çalışma izni alınabiliyor fakat bu izin için işverenin başvurması gerekiyor. Bu durum iş yaşamında kayıt dışı çalışmayı ve sömürüyü beraberinde getirmektedir.

Madde 89: (4) İş piyasasına erişimle ilgili olarak;

- a) *Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir.*
- b) *Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. . . Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi, çalışma izni yerine de geçer ve bu durum kimlik belgesine yazılır.*

Eğitim hakkına erişim ise YUKK'un 89. maddesinin ilk fıkrasında yer almaktadır. Yalın bir şekilde başvuru sahipleri ve/veya statü sahiplerinin ilköğretim ve ortaöğretime katılabilecekleri belirtilmiştir.

Madde 89: (1) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır.

4.5. Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. maddesine dayanılarak hazırlanan bu yönetmelik; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanmakta olan geçici koruma statüsü ve gereklerini açıklamaktadır. Bu yönetmelik esasta YUKK ile oldukça benzer olduğundan dolayı öne çıkan farklı maddelerine değinilecektir.

Geçici korumanın tanımı yukarıdaki ilgili kanun maddesinden alınmıştır ve bu yönetmelikte iki ekleme yapılmıştır. Buna göre geçici koruma statüsü; Bakanlar Kurulu tarafından geçici koruma ilanı yapılması tarihinden önce Türkiye'ye gelmiş yabancıları kapsamaz ve geçici korunanlar, yasa ile belirlenmiş olan uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmaz (Madde 7; Fıkra 2 ve 3).

YUKK'ta tanımlanmış olan hak ve yükümlülüklerin uygulanmasına dair olarak benzer ifade ve maddeler içeren Geçici Koruma Yönetmeliği'nde dikkat çekici bir diğer madde ise geçici korumanın uygulandığı süreçteki uluslararası koruma başvurularına dairdir. Geçici koruma kapsamındaki yabancıların "bireysel uluslararası koruma başvuruları, geçici koruma tedvirlerinin etkin şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmaz" (Madde 16). Bu durum daha önce de bahsedildiği gibi Suriye'den gelmiş olan ve geçici koruma altındaki bireylerin üçüncü bir ülkeye geçişlerinin önü kapalıdır. Bu durum AB'nin dışsallaştırma politikaları ile bağlantılı olduğu görülmektedir (Kaygısız, 2013). AB'nin Türkiye'ye mali destek vermesi ve karşılığında göçmenlerin AB sınırlarına girmemesi talebini hatırlatmak faydalı olacaktır. Üstelik AB ve Türkiye arasında geri kabul anlaşması da imzalanmıştır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye üzerinden başka bir ülkeye çıkışlarının önüne geçilmesi çabası oldukça görünürdür.

GKY'nin 17 maddesi ülkeye kabul başlığına dair bilgi vermektedir. İlgili maddenin içeriği incelendiğinde ülkeye kabul ve sınırdaki işlemlerde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Hudut Birlikleri, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve ilgili kolluk kuvvetleri olmak üzere 4 farklı kuvvetin gerçekleştirdiği görülmektedir. Zaten ülkesindeki çatışma, savaş veya insanlık dışı muamele yaşadığı için koruma talep ederek sınıra yönelen insanları genel olarak ilk önce kolluk kuvvetleri ile karşılaştıkları görülmektedir. Bu durum Türkiye'deki göç idaresinin güvenlik odağında olduğunu gösteren bir diğer dayanak olarak da değerlendirilebilir.

5. TARTIŞMA

5.1. Psikososyal Hizmetler

Geçici koruma altında olan yabancılara sunulacak sağlık hizmetlerini tanımlayan madde içinde psikososyal hizmetlere dair bir fıkra bulunmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın geçici korunanlara sunacağı hizmetlerin Türkiye Afet Müdahale Planı içinde yer aldığı ve ilgili ortaklarla gerçekleştirileceği cümlesi bulunmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki yabancıların sayısı ve Türkiye'de geçiciliklerinin 7 seneyi aşmasına rağmen hizmetlerin afet müdahale planında yer alması eleştirel bir noktadır.

Sosyal yardım ve hizmetlere dair ise yönetmelik kapsamında sadece bir madde bulunmaktadır (Madde 30). Bu maddede geçici korunanlardan ihtiyaç sahibi olanların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın usul ve esaslarına göre yardımlardan faydalanabileceği ifade edilmektedir. Fakat geçici korunanların psiko-sosyal sağlığı, travma ve yaşadıkları krizlere yönelik müdahaleler, Türkiye'ye uyumlarına dair herhangi bir çalışmadan bahsedilmemektedir.

Sosyal yardım mekanizmalarına erişim konusunda ise "Ülkemiz Vatandaşı Olmayan ve Muhtaç Durumda Bulunan Yabancılara Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıflarından Yapılacak Yardımlar" konulu 8237 Sayılı Genelgesi (20/05/2009) geçerlidir. Bu kapsamda geçici koruma ve/veya uluslararası koruma başvuru sahipleri illerindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'ndan (SYDV) sosyal yardım alabilirler. YUKK ile birlikte verilen yabancı kimlik numarası bu konudaki iş ve işlemlerin hızlanmasını sağlamıştır fakat SYDV'lerin her ilde sistematik çalışmaması ve farklı illerde farklı uygulamalar olması ve kişilerin bu yardımdan haberleri olmaması bu hizmetlere erişim konusunda sorunlara neden olmaktadır (Mülteci-Der, 2015).

5.2. Barınma Hakkı

Uluslararası koruma başvuru sahipleri veya statüsünde olanlar için ise farklı ikamet zorunlulukları ve yükümlülükleri vardır. Türkiye'de geçici koruma altında olanlar istedikleri her ilde ikamet edebilirken şartlı mülteciler ve ikincil koruma statüsü sahiplerine seyahat belgesi verilmemekte; bu nedenle ülke içinde serbest dolaşım hakları olmamakla birlikte sadece uydu kentlerde ikamet edebilmektedirler. Bu durum Türkiye'de bulunan ve statüleri farklılaştırılan yabancılar arasında ikilik yaratmaktadır. Bu da makro düzeyde yabancılar arasındaki uyum ve ilişkileri karmaşık ve riskli hale getirmektedir. Ayrıca YUKK'ta ikamet durumlarına dair düzenlemeler olmasına rağmen barınma hakkında dair bir düzenlemeye rastlanılmamıştır. Bir insanın belirli bir hijyen ve yaşam standardını sağlayan yeterli bir barınma yerine sahip olması temel haklardandır. Fakat Türkiye'deki yabancılar düşünüldüğünde bu konuda oldukça fazla sorun yaşanmaktadır (Mülteci-Der, 2015: 21-22).

İkamet konusunda ise yapılan araştırmalarda ise oldukça zorlanıldığı görülmektedir. Bir araştırmaya göre kamplar dışında yaşayan Suriyeli ve diğer ülke vatandaşları kendi imkanları ile kiraladıkları evlerde kalmaktadır. Fakat ev kiralama noktasında önyargı ve ayrımcılıkla karşılaştıkları da bildirilmiştir. Bazı uç örneklerde insanların ev bulmadan önce otogar veya parklarda kaldıkları görülmüştür (Erçoban, 2014: 15).

5.3. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Benzer bir ikilik durumu sağlık hizmetlerine erişim konusunda da görülmektedir. Yardım ve hizmetlere erişim başlığı altında ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanabileceği ve ihtiyaç sahibi olanların sosyal yardım ve hizmetlere erişiminin sağlanabileceği ifadeleri bulunmaktadır (Madde 89). Ayrıca sağlık hizmetlerine erişim konusunda ise geçici koruma altında olanların sağlık masraflarını AFAD karşılarken uluslararası koruma altındakiler SGK kapsamında prim ödedikleri anlaşılmaktadır. YUKK ile birlikte sağlığa erişim konusundaki sıkıntıların büyük bir kısmının aşıldığı görülmektedir fakat kronik hastalıklara dair reçete ve masrafların karşılanması noktasında hala pratikte sorunlar yaşanmaktadır (Mülteci-Der, 2015: 22-23). Farklı illerde bu konuya dair farklı uygulamaların olması da dezavantajlı durumlardan biridir (Erçoban, 2014: 20-27).

5.4. İş Yaşamına Erişim

YUKK ve GKY'ne göre uluslararası veya geçici koruma başvurusu tamamlandıktan 6 ay sonra çalışma izni alınabilmektedir fakat 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'a göre bu izin için işverenin başvurması gerekmektedir. Bu durum iş yaşamında kayıt dışı çalışmayı, muhtemel sömürüyü ve iş yaşamına erişim de ciddi engelleri beraberinde getirmektedir.

5.5. Sosyal Uyum

Yasanın Dördüncü Kısımında ise ortak hükümlere yer verilmiştir. Bu ortak hükümler içinde Uyum başlığı sosyal hizmet açısından dikkat çekicidir. İlgili maddede şu başlıklar yer almaktadır:

Madde 96: (1) Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri

planlayabilir. (2) Yabancılar, ülkenin siyasal yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir. (3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmetleri alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da işbirliği yapılarak yaygınlaştırılır.

Fakat bu madde içerisinde tanımlanan hizmet ve çalışmaların ne düzeyde olduğu, hangi kurum/kuruluşlarca sunulduğu, ne gibi çalışmalara yer verildiği ve bu hizmetlere erişim konusunda net ve açık bir bilgi yer almaktadır. Bu durum uyum çalışmalarına dair pratikte eksiklik olduğunu düşündürmektedir.

5.6. Eğitim Hakkı

YUKK'un 89. Maddesinde ilköğretim ve ortaöğretime katılım konusunda hizmetlerden faydalanılabileceği ifade edilmiştir. Türkiye'de zorunlu eğitim 12 yıldır fakat geçici koruma ve/veya uluslararası koruma kapsamındaki çocuklar için böyle bir zorunluluk belirtilmemektedir. Fakat pratikte okul kayıtlarında, yabancı öğrencilerin seviye tespitlerinde ve bazı okulların yabancı öğrencilere karşı direnci olmasından kaynaklı gecikmeler ve sorunlar yaşanabilmektedir (Mülteci-Der, 2015: 23-25).

6. SONUÇ

Görüldüğü gibi sağlık, eğitim, sosyal yardım ve hizmetler ve iş piyasasına erişim gibi yönetmelikte adı geçen ve ilgili maddelerle tanımlanan sosyal hizmetler olarak kategorize edilebilecek olan tüm bu hizmetlerin her biri farklı kurumlara bırakılmış ve farklı kanun veya yönetmeliklerde tanımlanmıştır. Örneğin yükseköğrenim hakkında yetki ve usuller Yükseköğretim Kurumu'na, çalışma yaşamı ile ilgili Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na ve genel olarak sosyal yardım ve hizmetler ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bırakılmıştır. Tüm bu hizmet ve yardımların tek elden yürütülebilmesi; zaten menşei ülkesinden farklı bir yerde bulunan bu geçici korunan grubun yaşamını sekteye uğratabileceği ihtimali yüksektir.

Sosyal hizmetler açısından bakıldığında kanunlarda tüm hizmetlerin tanımlandığı ve belli imkanların sağlandığı görülmektedir. Fakat bu kanunların uygulanmasında hala birçok sorunla karşılaşmaktadır.

KAYNAKLAR

Adıgüzel, Y. (2016). Göç Sosyolojisi. Ankara: Nobel Yayınevi.

Akçadağ, E. (2012). Yasadışı Göç ve Türkiye. İstanbul: BİLGESAM.

Aksu, H. ve Sevil, Ü. (2010). Göç ve kadın sağlığı. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3), 133-138.

Castles, Steven. ve Mark. J. Miller (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. (Çev. B. U. Bal & İ. Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Erçoban, P. (2014). Sağlık, eğitim ve barınma (s.15- 39) içinde Türkiye'de Mülteci Olmak Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Kapanış Toplantısı Notları. İzmir: Egeus Matbaacılık.

Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). T. C. Resmi Gazete, 29153, 22 Ekim 2014.

Güllüpnar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4).

Hiott, A. E., Grzywacz, J. G., Davis, S. W., Quandt, S. A. ve Arcury, T. A. (2008). Migrant farmworker stress: mental health implications. The Journal of Rural Health, 24(1), 32-39.

IOM. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. Received from [http://goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](http://goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf)

IOM. (2017). "Migration" <https://www.iom.int/key-migration-terms#Migration> Erişim Tarihi: 13 Ekim 2017

İçduygu, A. (2003). Irregular Migration in Turkey, IOM Migration Research Series, No: 99. Geneva: International Organization for Migration.

İldam Çalım, S., Kavlak, O. ve Sevil, Ü. (2012). Evrensel bir sorun: Göç eden kadınların sağlığı ve sağlık hizmetlerinde yaşanan dil engeli. Sağlık ve Toplum Dergisi, 22(2), 11-19

Kaiser, B., Kaya, A. (2016). Transformation of migration and asylum policies in Turkey İçinde The Europeanization of Turkish Public Policies (Eds. Aylin Güney ve Ali Tekin). Oxon: Taylor & Francis.

- Mülteci-Der. (2015). Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak ve Hizmetlere Erişimleri: Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Kapanış Toplantısı Notları. İzmir: Egeus Matbaacılık.
- OECD. (2005). Glossary of Statistical Terms. Erişim Tarihi: 02.11.2017 <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6639>
- Papastergoadis, Nicos. (1999). The Turbulence of Migration. Polity Press: Cambridge.
- Steel, Z., Silove, D., Chey, T., Bauman, A., ve Phan, T. (2005). Mental disorders, disability and health service use amongst Vietnamese refugees and the host Australian population. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 111(4), 300-309
- Şahin C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67
- Şahin C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. (2012). Katılım Sürecinde Müzakere Fasılları. Erişim Tarihi: 30.10.2017 https://www.ab.gov.tr/files/rehber/07_rehber.pdf
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016). Uluslararası Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararası-koruma_363_378_4712_icerik Erişim Tarihi: 25.11.2017
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2017). Geçici Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim Tarihi: 25.11.2017
- THE WORLD BANK. (2010). Country Profile: Turkey. Erişim Tarihi: 02.11.2017 http://databank.worldbank.org/data/Views/Reports/ReportWidgetCustom.aspx?Report_Name=CountryProfile&Id=b450fd57&tbar=y&dd=y&inf=n&zm=n&country=TUR
- THE WORLD BANK. (2012). Net Migration: Turkey. Erişim Tarihi: 02.11.2017 https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?end=2012&locations=TR&name_desc=true&start=2012&view=bar
- Topçu, S. ve Başer, A. (2006). Göç ve Sağlık. *C.Ü.Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3), 37-42.
- Tuzcu, A., Bademli, K. (2014). Göçün Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1): 56-66.
- UNFPA. (2015). Regional Report on Syrian Crisis (Issue No 60 August) http://www.unfpa.org/sites/default/files/resourcepdf/UNFPA_Regional_Situation_Report_for_Syria_CrisisIssue_No_60_August_.pdf
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası. (2013). T. C. Resmi Gazete, 28615, 11 Nisan 2013.